

بررسی تاثیر آموزش شهروندی در کنترل جانوران شهری

میترا نقی لو

کارشناسی ارشد مدیریت محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

چکیده

در این مقاله در پی بررسی تاثیر آموزش شهروندی در کنترل جانوران شهری می باشیم. آموزش شهروندی در سه سطح فردی، گروهی و سازمانی مورد بررسی قرار گرفته است و با استفاده از آزمون تی-استیودنت آزمون شده است که رویکرد آموزش شهروندی در تهران در شرایط مطلوبی قرار دارد یا خیر. همچنین با استفاده از آنالیز فاکتور (PLS) به برآورد ضرایب تاثیر گذاری و تعیین اولویت هر یک از سطوح آموزش شهروندی پرداخته شده است. نتایج حاکی از آن است که شهرداری تهران در زمینه اجرای هر یک از سطوح آموزش شهروندی در شرایط مطلوبی قرار دارد. همچنین ضریب تاثیرگذاری آموزش شهروندی در سطح فردی برابر با ۰/۵۵۷ میباشد و بیشترین تاثیر را داراست. به همین ترتیب ضریب تاثیرگذاری آموزش شهروندی در سطح سازمانی برابر با ۰/۳۵۲ و در سطح گروهی برابر با ۰/۱۳۹ میباشد. همچنین نتایج آزمون رتبه بندی فریدمن نشان داده است که آموزش شهروندی در سطح سازمانی از اهمیت بیشتری برخوردار است. لذا لازم است مدیران شهری به آموزش شهروندی در سطح سازمانی توجه بیشتری داشته باشند و در زمینه اجرای فرهنگ سازی، مشارکت مدیریتی، ساختار سازمانی و فرآیندها و سیستم ها اقدامات لازم را انجام دهند.

واژه‌های کلیدی: آموزش شهروندی، کنترل جانوران شهری، سطح فردی، سطح سازمانی، سطح گروهی.

مقدمه:

در حال حاضر بیش از نیمی از جمعیت جهان در شهرها زندگی می کنند و پیش بینی ها حاکی از آن است که تا سال ۲۰۵۰ میلادی، نرخ شهرنشینی در دنیا به ۶۵ درصد خواهد رسید (یونسکو^۱). براین اساس آنچه که بایستی در شهرهای کشورهای جهان سوم در راستای خدمات متقابل شهروندان و دولت مورد توجه قرار گیرد همان توجه به حقوق شهروندی و شریک کردن آنها در اداره امور شهرها می باشد.

آموزش شهروندی از پایه های توسعه پایدار شهری محسوب می-باشد. این آموزش ها باید در تقویت کیفیت زندگی اجتماعی، کیفیات محیطی شهرها و حل مسائل شهری با محوریت شهروندان بوده باشد. امروزه توسعه پایدار شهری در ابعاد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی با مسائل متعددی روبروست که آموزش، آگاهی، مشارکت و درگیر شدن و حضور فعال مردم را در حل مسائل و ارتقای کیفیات محیطی و نیل به توسعه پایدار می طلبد. از جمله این مسائل می توان به این موارد اشاره نمود: کیفیت پایین محیط زیست شهری و افزایش آلودگی صوتی، آلودگی بصری، رشد آسیب های اجتماعی، نابسامانی مدیریت فاضلاب و پسماندهای شهری، ناهنجاریهای رفتاری در شهرها، انزوای افراد و عدم تمایل به ارتباط های موثر بین شهروندان، مشکلات مربوط به سلامتی افراد، کم توجهی به ورزش همگانی، عدم احساس مسئولیت در حفاظت و حمایت از محیط زیست بویژه فضای سبز، ضعف حس همکاری بین مردم، مسائل ترافیکی و ایجاد مزاحمت برای دیگران و کم توجهی به حقوق دیگران، سد معبر، عدم صرفه جویی در مصرف انرژی، کمبود حس تعلق خاطر به مکان و محل زندگی، ضعف ایمنی و امنیت در فضاهای شهری و ...

بدیهی است که در اکثر این مسائل مردم خود، یکی از مهمترین عوامل موثر در ایجاد مسئله و مسئله گشایی می باشند. رعایت حقوق و اصول شهروندی نیازمند آموزش و آگاهی بخشی به مردم از طریق آموزش های شهروندی می باشد. آموزش-های رسانه ای در این فرایند می توانند نقش ویژه ای ایفا نمایند.

ترنر در اندیشه های خود مفهوم شهروندی و آموزش های که باید به افراد در این زمینه داده شود در قالب چهار مولفه جامعه شناختی به عنوان یک واقعیت اجتماعی بیان کرده است. الف- شکل اجتماعی شهروندی: در این شکل آموزش هایی که شهروندان دریافت می کنند از بالا به پایین است یعنی دولت به سمت جامعه مفاهیم شهروندی و شهروندمداری را ارائه می دهد. ب- قلمرو اجتماعی شهروندی: در این حوزه آموزه هایی ارائه شده که بیشتر شهروندمداری را به سمت حوزه عمومی ترغیب کرده یا برخی از این آموزه ها منجر به شکل گیری حوزه های خصوصی شده است. پ- گونه اجتماعی شهروندی: این مولفه اشاره به آموزش هایی می کند که شهروندان را بیشتر حالت فعال در شهروندی بیان می کند یا به صورت شهروند منفعل تلقی کرده است. ت- محتوای اجتماعی شهروندی: اشاره به تعلیماتی می کند که تاکید بر ایفای وظایف، تکالیف، مسئولیت ها و تعهدات شهروندی کرده و یا معطوف به حقوق و امتیازات شهروندی دانسته است (فتیزپتربیک، ۱۳۸۱: ۱۴۶)

اما جوامع در حال گذار یا به تعبیر شوبری، پیشا صنعتی، می توانند با برنامه ریزی دقیق در عرصه آموزش گروهی، از آسیب های اجتماعی جلوگیری کرده و سلامت اجتماعی شهروندان خود را تضمین کنند (دیکنسون، ۱۹۹۶، ۲۱۹). در واقع تنها راهی که در توسعه فرهنگ زندگی شهری، جوامع می توانند از طریق آن از سلامت اجتماعی شهروندان محافظت کنند آموزش و آگاهی بخشی است. بدیهی است گسترده ترین ابزار در اختیار این کشورها برای این منظور، رسانه ها هستند (فدایی، ۱۳۸۶).

رسانه ها برای ایجاد جامعه پذیری دو گونه از الگوهای رفتاری را به مخاطب ارائه می دهند:

۱. الگوهای رفتاری فردی: گاهی رسانه، جنبه های گوناگونی از زندگی انسانها را به تصویر میکشد و الگوهای رفتاری را ارائه میدهد، که میتوانند، مورد تقلید گروه مخاطبین واقع شوند. پذیرش این رفتارها از روی الگو و مدل، که به عنوان نظریه مدل سازی مطرح است، نوعی جامعه پذیری محسوب می شود؛

¹ Unesco

۲. الگوهای رفتاری اجتماعی: گاهی رسانه، مدل‌هایی را برای رفتار کی گروه اجتماعی ارائه کرده و نشان‌دهنده رفتار صحیح در گروه‌های متفاوت است که در نتیجه، موجب جامعه‌پذیری خواهد شد (دفلور و دنیس، ۱۳۸۳:۶۳۸).

به طور کلی آموزش شهروندی در عمل یعنی تجلی و نمود مفاهیم شهروندی توسط شهروندان و نقش آفرینی آنان در مجموعه رفتارها، گفتگو و ارتباط های موثر، مسئولیت پذیری، همکاری، تصمیم سازی و تصمیم گیری در امور اجتماعی و مشارکت مردمی خواهد بود. طبیعی است که اغلب این موارد در حوزه عمومی و عرصه های عمومی شهری (فضاهای شهری همگانی) محقق می شوند.

تلفیق آموزش های نظری و عملی، بطوری که شهروندان حین آموزش و بعد از آن تغ ییر در رفتارها؛ مطالبه حقوق شهروندی و یادآوری مسئولیت های اجتماعی را به شهروندان دیگر و احساس مسئولیت را از طرق گوناگون گفتاری، رفتاری و تبلیغی اجرا نموده و محقق نمایند. در این باره استفاده از خود شهروندان (به عنوان محور آموزش شهروندی) در فرایند یادگیری، یاددهی، تمرین و مراقبت آموزه های شهروندی می تواند کارساز باشد.

برنامه ریزی فعالیتهای اجتماعی با محوریت شهروندان، می تواند از ابعاد مختلف بررسی و بحث شود. نوع، زمان و مکان برگزاری و انجام اغلب فعالیتهای می تواند در فرایند آموزش هاپرسانه ای مانند روزنامه نگاری شهروندی با رای شهروندان و تصمیم آنان مشخص شود. بطوری که با ارائه گزینه ها و آلترناتیوهای مختلف و دلخواه شهروندان و با بحث و نظردهی نسبت به نوع، زمان و کیفیت انجام و برگزاری برنامه ها، مناسب ترین گزینه از نظر شهروندان انتخاب و با محوریت آنان برنامه ریزی و اجرا شود.

طبیعی است که اغلب این موارد در حوزه عمومی و عرصه های عمومی شهری (فضاهای شهری همگانی) محقق می شوند؛ به عبارت دیگر فضاهای عمومی و همگانی شهری اعم از میدان و میدانچه، خیابان های شهری و محلی، کوچه ها؛ ایستگاه های حمل و نقل اتوبوس، تاکسی و مترو؛ مراکز خرید، مراکز فرهنگی و اجتماعی، فرهنگسراها، مساجد، پارکهای محلی و شهری و ... بستر کالبدی تحقق آموزه های شهروندی خواهند بود. فعالیتهای مورد انتظار در این فضاها از دیدگاه شهروندی می تواند طیف گسترده ای از انواع فعالیتهای اجتماعی مانند شکل گیری گفتگو و ارتباط موثر بین افراد و گروههای خانوادگی، همسایه ها، گروههای دوستی، جوانان، سالخوردگان، زنان و ...، برنامه ها و مراسم های شهری و محلی؛ فعالیتهای ورزشی، تفریحی شامل می شود. لذا این آموزش ها در ابعاد فردی و گروهی می تواند اجرا گردد.

یکی از مباحث مهم در آموزش شهروندی آموزش رفتار زیست محیطی شهروندی است. رفتار زیست محیطی، رفتاری است که فرد در برخورد با محیط زیست از خود بروز می دهد. افراد هر اجتماعی بر حسب شرایط و مقتضیات خاص اجتماعی، فرهنگی و شخصیتی خود برخورد متفاوتی نسبت به محیط زیست دارند. این رفتارها ممکن است کاملاً مثبت، محیط گرایانه و مسئولانه باشد؛

یا برعکس، کاملاً منفی و مخالف محیط زیست. منظور از رفتار محیط گرایانه، رفتاری است که آگاهانه به دنبال کاهش اثر منفی کنش فرد بر روی جهان طبیعی و ساخته شده بدست انسان باشد (از جمله کاهش مصرف انرژی و منابع، استفاده از مواد غیر سمی، کاهش تولید مواد زائد). رفتارهای زیست-محیطی مسئولانه مجموعه ای از کنش های افراد جامعه نسبت به محیط زیست است که در یک طیف وسیع از احساسات، تمایلات و آمادگی های خاص برای رفتار نسبت به محیط زیست را شامل می شود (کولموس و اچی من، ۲۰۰۲).

فردوسی و دیگران (۱۳۸۶) تحقیقی با عنوان "رابطه بین دانش زیست محیطی و رفتار های محافظت از محیط زیست" انجام داده اند. به منظور بررسی این موضوع ۲۴۲ دانشجو از چهار رشته بهداشت محیط، جغرافیای طبیعی، روانشناسی و تاریخ از دانشگاه شهید بهشتی با استفاده از روش نمونه گیری طبقه ای انتخاب شده اند. نتایج این مطالعه نشان داد دانشجویانی که واحدهایی در زمینه محیط زیست گذرانده اند (یعنی بهداشت محیط و جغرافیای طبیعی) رفتارهای محافظت از محیط بیشتری در مقایسه با دانشجویانی که واحد هایی در این زمینه نگذرانده اند (یعنی روانشناسی و تاریخ) نشان می دهند. بین

نگرش انسان مداری و رفتار حفاظت از محیط، رابطه مثبت و معناداری بدست نیامده است. بین نگرش محیط مداری و رفتار حمایت از محیط رابطه مثبت و با بی اعتنائی رابطه منفی معنادار مشاهده شد.

بادکویی در تحقیقی با عنوان "ارزیابی وضعیت آگاهی آموزگاران مقطع دبستان شاغل در مناطق مختلف آموزش و پرورش شهر تهران" در سال ۱۳۷۹ به این نتایج دست یافت: بیشتر افراد با آگاهی زیست محیطی بالا را مردان تشکیل می دهند، پاسخگویان رشته تجربی در مقایسه با دیگر رشته ها میزان آگاهی زیست محیطی بالاتری داشتند. از آنجا که درصد زیادی از پاسخگویان مطالعات عمومی کمتری در این زمینه داشته اند، بنابراین اطلاع رسانی از طریق کتاب و مجله نمی توانست آنقدر سودمند باشد. پاسخ دهندگان مشکل اصلی محیط زیست در کشور را بی اطلاعی و ناآگاهی مردم مطرح کرده-اند و بیش از ۹۰ درصد از افراد

بر اهمیت آموزش های زیست محیطی در مدارس تاکید داشته اند. در واقع آموزگاران علت اساسی نارضایتی از فعالیتهای آموزش انجام شده را عدم وجود آموزش کافی برای مردم و نیز عدم مدیریت و ساماندهی کافی اعلام می کنند.

سلیمانی کلهودشتی در پژوهشی به تحلیل محتوای کتب درسی دوره ابتدایی از لحاظ توجه به محیط زیست پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می دهد که با توجه به میزان دروس، صفحات، کلمات و تصاویر موجود در کتاب های این دوره یعنی از ۵۱۲ درس فقط ۴۵ درس و از ۳۱۹۹ صفحه؛ ۸۱۴ صفحه و از ۳۳۳۲ تصویر فقط ۴۲۴ تصویر به مسایل مورد تحقیق (آب، هوا و خاک) اختصاص داده شده است؛ بنابراین به مساله ای که امروزه به عنوان یک معضل جهانی شناخته شده آن گونه که باید در کتاب های درسی دوره ابتدایی توجه نشده است.

هادی پور و شکوری (۱۳۸۳) در پژوهش خود به بررسی میزان آگاهی زیست محیطی و روش های بهینه آموزش محیط زیست در زنان خانه دار و آموزگاران زن مقطع ابتدایی شهر اراک پرداخته اند. این تحقیق به روش تصادفی و به وسیله پرسشنامه، با توجه به ویژگی های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و... در مناطق گوناگون شهر اراک صورت گرفته است. نتایج بیانگر لزوم آموزشهای محیط زیستی در جامعه و ضعف میزان اطلاع رسانی است. بی اطلاعی و ناآگاهی مردم مهمترین عامل ایجاد و افزایش معضلات زیست محیطی عنوان شده است.

سابقه ی پرداختن به شهروند در ایران به طور روشن به بیش از یک قرن می رسد که همان تشکیل شهرداری در سال ۱۲۸۶ به عنوان اولین شکل مردمی در اداره شهر می باشد. تشکیل شوراهای اسلامی شهر و روستا در سال ۱۳۷۵ گام مهم دیگری در راستای تحقق جامعه مدنی و حقوق شهروندی می باشد، اما بازم به دلایل متعدد همچون سیستم متمرکز حکومتی، عدم وجود قوانین صریح دربرخی

موارد و بی تجربگی مدنی جامعه سبب عدم تحقق کامل اهداف شورا که از جمله آن تأمین حقوق شهروندی می باشد، گردیده است.

آموزش شهروندی بطور غیر رسمی در خانه یا محل کار یا کارگاههای آموزشی و یا بطور رسمی بصورت سرفصل درسی مجزا در مدارس و حتی مدارس ابتدایی و یا بصورت رشته تحصیلی دانشگاهی در واقع به شهروندان می آموزد که چگونه یک شهروند فعال، آگاه و مسئولیت پذیر باشند.

از زمانی که جانوران توانستند خود را به انسان ها نزدیک کنند همواره در بخش هایی از زندگی انسانها تاثیر گذار بوده اند. بعضی از آنها مفید بوده و برای حیات انسان ها لازم می باشند. بعضی از جانوران در زندگی انسان ها توانستند، دوست خوبی برای انسان ها باشند و حتی دست کمک انسان ها به سوی آن ها باعث شده است که در علوم مختلف نقش بسزایی ایفا کنند. ولی هنوز بعضی از جانوران وجود دارند که در حین کمک می توانند برای انسان ها خطرآفرین بوده و در نقش اصلی خود بازی نکرده و حتی معضلی برای جامعه شهری انسانها باشند.

یکی از مهم ترین جانورانی که در سیستم های مدرن شهری باعث ایجاد مشکلاتی شده است، جوندگان شهری (موش) می باشند. این جونده در ابتدا در مزارع و باغهای اطراف می زیست و با توسعه شهرها و مدرن شدن ساختار شهری خود را با تمام

پیشرفت های بشری وفق داده است به نحوی که در شهرهای امروزی برای خود جایی باز کرده و با حرکت در سیستم های شهری باعث ایجاد خطرهای جانی و مالی برای انسان ها شده است. رت های سیاه^۱، رت های قهوه ای^۲ و موش خانگی^۳ دارای بیشترین اهمیت پزشکی در شهرهای ساحلی و کلان شهرها هستند و در انتشار بسیاری از بیماری های عفونی نقش دارند. خصوصیات رت های فاضلابی و موشها قدرت تولید مثل بسیار زیاد، احتیاج آنها به آب و غذا، حس بویایی و شنوایی و لامسه بسیار قوی،

قدرت جهش و قدرت جویدن بالا می باشد. راه های انتقال بیماری به انسان از راه آب و یا غذای آلوده به فضولات و ادرار موش ها و رت ها صورت می گیرد. موش ها و رت ها هنگام آوردن آذوقه از مجاری فاضلاب به انبار غلات و خانه ها، میکروب بیماری را در هر قدم خود جا می گذارند. موش ها و رت ها به واسطه اشتهاى حریصانه ای که دارند و نیز به خاطر ادرار، مدفوع و ترشحات بدنشان ضمن استفاده از مواد غذایی بخش عمده ای از آنها را زائل و بلا استفاده می کنند. انواع بیماری هایی که توسط موش ها و رت ها منتقل می شود را می توان به طاعون، تیفوس، تب گاز گرفتگی، سالمونلوزیس (حصبه)، لپتوسپیروز (برقان خون ریزی دهنده)، تولارمی، یرسینوزیس، توکسو پلا سموزیس، تب راجعه و ... اشاره کرد؛ و معمولاً ناقل ۳۵ نوع بیماری خطرناک برای انسان می باشند.

عوامل موثر بر زیاد شدن موش ها و رت ها شامل دفع نامناسب زباله، وجود اماکن مخروبه، متروکه، رها شده و انبارها، عدم رعایت موازین بهداشت عمومی، دفع نامناسب زباله، بی توجهی به بهداشت محیط زیست، رها سازی باقی مانده غذا توسط شهروندان، عدم بازسازی آبراه ها و فاضلاب ها، عدم لایروبی و ترمیم تاسیسات، وجود محل های متروکه و قبرستان های قدیمی، فراهم کردن زیست گاه مناسب برای موش ها و رت ها، ریختن و جمع آوری نکردن زباله ها از بستر رودخانه ها می باشد.

کنترل جمعیت حیوانات ناقل بیماری و حشرات مودی در محدوده شهر یکی از مهمترین فعلیتهای شهرداری می باشد که تنها از طریق ارگان ها قابل انجام نیست. مشارکت شهروندان نقش بسزایی در این کنترل دارد. شهرداری ها در سطوح فردی، گروهی و سازمانی می توانند به آموزش شهروندان جهات مبارزه با جانوران مودی بپردازند.

تهیه دستورالعمل منطبق با شرایط هر شهر و اتخاذ روشهای نوین و مناسب جهت کنترل جمعیت حیوانات، جوندگان و حشرات ناقل بیماری، پیگیری در تشکیل مرتب کارگروه شهروندی کنترل جمعیت حیوانات ناقل بیماری به انسان، شناسایی کانون تجمع جانوران و کنترل جمعیت آنها با انتخاب روش مناسب و ارتقای سطح آگاهی های عمومی در خصوص رعایت اصول بهداشتی در مواجهه با حیوانات مزاحم، برنامه ریزی برای اجرای برنامه های ائتلاف، استفاده از تجهیزات تخصصی و بهره گیری از بخش خصوصی، از بین بردن کانونهای اختفا و تامین غذای حیوانات و جوندگان با انجام عملیات پاکسازی جویها، اماکن مخروبه، ایجاد مراکز نگهداری از حیواناتی که زنده گیری می شوند (درشهرهای بزرگ) و ارائه خدمات به شهرها و روستاهای مجاور از جمله فعلیتهای شهرداری در سالهای اخیر بوده است.

مزاحمت متقابل انسان و حیوان شهری، مستقیماً معلول اشتباهات انسانی است. در صورت برخورد علمی، منطقی، شرعی و اخلاقی میتوان در کنار حیوانات شهری بدون مزاحمت زندگی کرد، چرا که آنها شرکای ما در شهرها هستند. لذا آموزش های شهروندی نقش موثری برای کنترل بهینه این جانوران در شهر دارد.

¹ Rattus rattus

² R.norvegicus

³ Mus musculus

مواد و روش ها:

از دیدگاه طبقه بندی تحقیقات و بر مبنای هدف، تحقیق حاضر کاربردی می باشد. همچنین از نظر روش این تحقیق یک پژوهش توصیفی به حساب می آید. در نهایت پژوهش از حیث نوع جمع آوری داده ها، پژوهشی میدانی (از طریق پرسشنامه) می باشد.

جامعه آماری تحقیق، شامل کارشناسان ارشد شهرداری تهران می باشد. با توجه به اینکه تعداد کارشناسان ارشد در جامعه آماری معادل ۵۰ نفر و محدود می باشد (N=50) لذا از روش سرشماری (تمام اعضای جامعه) استفاده می گردد.

برای تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی استفاده می شود. در این قسمت اطلاعات دموگرافیک و جمعیت شناختی نمونه آماری با استفاده از مفاهیمی همچون فراوانی و درصد فراوانی، میانگین و انحراف معیار، جداول توزیع فراوانی و نمودار مربوطه به نمایش در آمده است. همچنین پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ محاسبه می گردد. در بخش آمار استنباطی، از آزمون تی-استیودنت (بررسی وجود هر یک از سطوح آموزش شهروندی)، آزمون فریدمن جهت اولویت بندی سطوح آموزش شهروندی و شاخص های آنها و استفاده از معادلات ساختاری تحلیل فاکتور و ابزار معتبر حداقل مربعات جزئی (PLS) جهت ارائه الگویی برای تعیین و نوع ارتباط هر یک از سطوح آموزش شهروندی استفاده می گردد. همچنین جهت آزمون نرمال بودن داده ها از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده می شود.

یافته ها:

در ابتدا به بررسی اطلاعات توصیفی جمعیت پاسخ دهندگان بر حسب سابقه خدمت، میزان تحصیلا، پست سازمانی و سن افراد نمونه، پرداخته شده و جداول و نمودارهای توصیفی نیز آورده شده است.

جدول ۱: جدول فراوانی و درصد فراوانی اعضای نمونه بر اساس سن

گروه سنی	فراوانی	درصد
۳۰-۲۰	۸	16.00
۴۰-۳۰	۲۳	46.00
۵۰-۴۰	۱۱	22.00
۶۰-۵۰	۵	10.00
۶۰ به بالا	۳	6.00
کل	۵۰	100.00

جدول ۲: جدول فراوانی و درصد فراوانی اعضای نمونه بر اساس میزان تحصیلات

میزان تحصیلات	فراوانی	درصد
دکتری	۲	4.00
فوق لیسانس	۱۲	24.00

60.00	۳۰	لیسانس
8.00	۴	فوق دیپلم
4.00	۲	دیپلم
100.00	۵۰	کل

جدول ۳: جدول فراوانی و درصد فراوانی اعضای نمونه بر اساس سابقه خدمت

درصد	فراوانی	سابقه خدمت
20.00	۱۰	۵-۰
28.00	۱۴	۱۰-۵
26.00	۱۳	۱۵-۱۰
18.00	۹	۲۰-۱۵
8.00	۴	۲۰ به بالا
100.00	۵۰	کل

جدول ۴: جدول فراوانی و درصد فراوانی اعضای نمونه بر اساس پست سازمانی

درصد	فراوانی	پست سازمانی
14.00	۷	مدیر عالی
44.00	۲۲	مدیر میانی
14.00	۷	رئیس
8.00	۴	سرپرست
20.00	۱۰	کارشناس
100.00	۵۰	کل

در این قسمت، از آزمون معتبر کلموگروف-اسمیرنوف، جهت بررسی نرمالیتی متغیرها استفاده می گردد. چنانچه سطح معنی داری محاسبه شده در آزمون اسمیرنوف که با آماره Z محاسبه می گردد، در سطح خطای ۰/۰۵ از عدد ۰/۰۵ بزرگتر باشد، متغیر مذکور نرمال و چنانچه از عدد ۰/۰۵ کوچکتر باشد متغیر نرمال نیست (مومنی، ۱۳۸۷). جدول خروجی نرم افزار SPSS در این راستا، به قرار زیر می باشد:

جدول ۵: آزمون نرمالیتی با استفاده از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف

		سطح فردی	سطح گروهی	سطح سازمانی
	N	50	50	50
Normal Parameters(a,b)	Mean	3.5798	3.7000	3.7808
	Std. Deviation	.67682	.64506	.58443

Most Extreme Differences	Absolute	.154	.141	.138
	Positive	.154	.141	.071
	Negative	-.099	-.097	-.138
	Kolmogorov-Smirnov Z	1.090	.994	.973
	Asymp. Sig. (2-tailed)	.186	.276	.300

با توجه به مقدار sig که بیشتر از ۰.۰۵٪ میباشد، در سطح اطمینان ۹۵٪ فرض نرمال بودن توزیع جامعه مورد نظر رد نمیشود و میتوان از آزمون تی- استیودنت جهت آزمون فرضیات پژوهش استفاده کرد.

در این پژوهش به منظور شناسایی پایانی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. مقدار ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۵ و بیش از مقدار ۰/۷۵ بدست آمد. در نتیجه پایایی پرسشنامه مورد تایید قرار گرفت.

در ادامه جهت ارزیابی رویکرد هر یک از سطوح آموزش شهروندی در شهرداری، از آزمون تی- استیودنت استفاده میکنیم.

جدول ۶: آزمون تی- استیودنت جهت ارزیابی آموزش شهروندی در شهرداری

Test Value ≤ 4					
P-value	df	t	Std. Deviation	Mean	سطوح آموزش شهروندی
.079	49	3.058	.67682	3.5798	فردی
.091	49	2.673	.64506	3.7000	گروهی
.108	49	2.447	.58443	3.7808	سازمانی

همانطور که از نتایج آزمون تی- استیودنت استنباط میشود، مقادیر P-value هر یک از سطوح آموزش شهروندی بیشتر از سطح معنی داری ۰.۰۵٪ میباشد. لذا میتوان گفت در سطح اطمینان ۹۵٪، آموزش شهروندی در سطح فردی، گروهی و سازمانی در شرایط مطلوبی قرار ندارد.

در ادامه برای بررسی شرایط مطلوب آموزش شهروندی در شرکت یاپکو از آزمون رتبه ای فریدمن استفاده میشود:

جدول ۷: اولویت بندی سطوح آموزش شهروندی

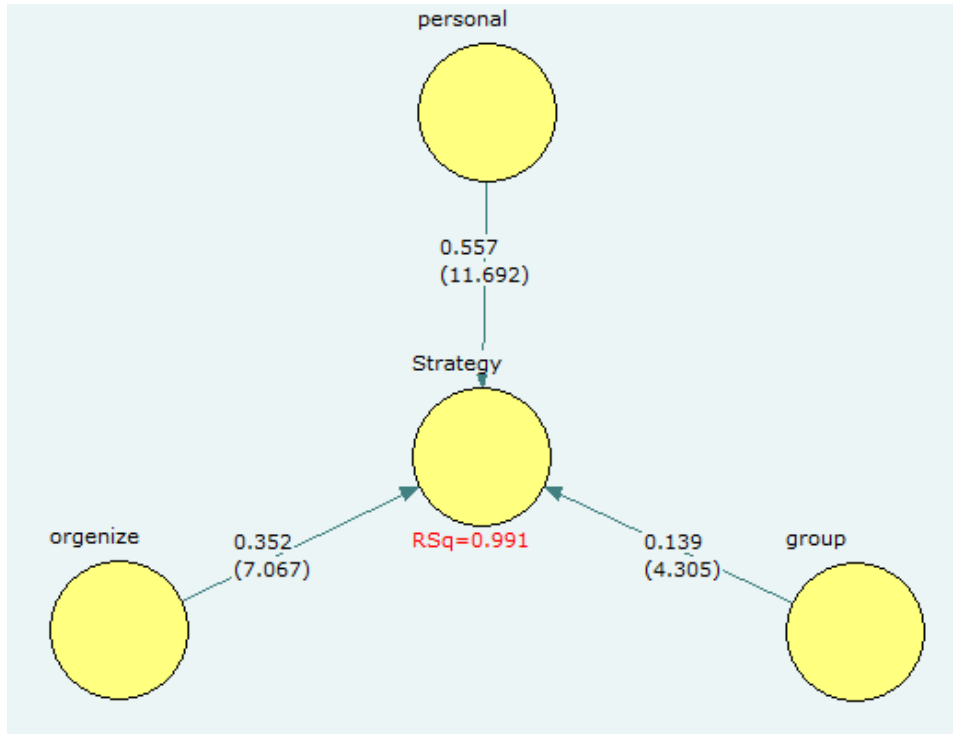
سطوح آموزش شهروندی	میانگین رتبه ای
فردی	1.62
گروهی	2.08
سازمانی	2.30

مطابق با نتایج آزمون فریدمن، آموزش شهروندی در سطح سازمانی با میانگین رتبه ای ۲/۳۰ در اولویت اول قرار دارد. پس از آن به ترتیب سطح گروهی با میانگین رتبه ای ۲/۰۸ و در آخر سطح فردی با میانگین رتبه ای ۱/۶۲ قرار دارد.

روش جدید و پیشرفته معادلات ساختاری حداقل مربعات جزئی PLS □ (حداقل مربعات جزئی) بمنظور تحلیل و بررسی ضرایب و فاکتورهای مهمتر، برآورد ضرایب متغیرهای مستقل و حتی تعیین میزان تاثیرگذاری هر یک از متغیرهای مستقل بر یکدیگر و تعیین میزان مناسب بودن هر یک از شاخص ها و در واقع ضریب آنها در تبیین متغیر وابسته، استفاده می گردد.

روش جدید و پیشرفته معادلات ساختاری حداقل مربعات جزئی PLS (حداقل مربعات جزئی) بمنظور تحلیل و بررسی ضرایب و فاکتورهای مهمتر، برآورد ضرایب متغیرهای مستقل و حتی تعیین میزان تاثیرگذاری هر یک از متغیرهای مستقل بر یکدیگر و تعیین میزان مناسب بودن هر یک از شاخص ها و در واقع ضریب آنها در تبیین متغیر وابسته، استفاده می گردد.

شکل ۱: خروجی نرم افزار VPLS در باره ضرایب متغیرها و معناداری آنها

در جدول زیر، ضریب تاثیرگذاری هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، انحراف معیار و آماره t جهت بررسی معناداری متغیرها آورده شده است:

جدول ۱: ساختار مدل pls، ضرایب متغیرهای مستقل

Structural Model—BootStrap				
	Entire Sample estimate	Mean of Subsamples	Standard error	T-Statistic
organize->Learning	0.3520	0.3556	0.0498	7.0675
group-> Learning	0.1390	0.1330	0.0323	4.3054
personal-> Learning	0.5570	0.5547	0.0476	11.6922

ضرایب متغیرها در مدل ساختاری ارائه شده است. طبق نتایج استخراج از روش pls، هر سه سطح آموزش شهروندی ارتباط معنی دار و مستقیم (مثبت) با آموزش شهروندی دارند، بطوریکه مهمترین نقش و بالاترین ضریب مربوط به سطح فردی با ضریب ۰/۵۵۷، پس از آن سطح سازمانی با ضریب ۰/۳۵۲ و پس از آن سطح گروهی با ضریب ۰/۱۳۹ قرار دارد.

مدل PLS، این امکان را نیز بوجود می آورد که علاوه بر تعیین ضرایب متغیرهای مستقل در قبال متغیر وابسته، ضریب همبستگی بین هر یک از متغیرهای مستقل نیز برآورد گردد:

جدول ۲: ضرایب همبستگی فاکتورهای اصلی

Correlation of Latent Variables			
	learning	personal	group
personal	0.973		
group	0.860	0.812	
organize	0.937	0.860	0.763

این قسمت از تحلیل های مدل PLS از کاربردی ترین نتایج را برای مدیران و کارمندان شهرداری به همراه دارد و می توانند ارتباط هر دو متغیر را که مد نظرشان هست، داشته باشند. میزان ارتباط آموزش شهروندی در سطح فردی ۰.۹۷۳ و پس از آن، در سطح سازمانی معادل ۰.۹۳۷ و در سطح گروهی ۰.۸۶۰ می باشد.

بحث و نتیجه گیری:

شهرداری تهران به منظور اداره امور شهر، ماموریت ها و وظایف گسترده ای دارد (نژاد بهرام، ۱۳۸۶: ۶۰). کار چند برابر جهت تغییرات اساسی در روحیات و در رفتارهای شهروندان است که این تغییرات از اهمیت خاصی برخوردار است؛ زیرا سبب افزایش مشارکت شهروندان در اداره امور شهر و در سرنوشت شان خواهد بود که نیازمند آن است توسط شهرداری یا سایر نهادهای مربوطه اقدام به برگزاری کلاسهای آموزش شهروندی نمایند. به طور کلی نگرش جامع به آموزش شهروندی در تئوری و عمل می تواند به تضمین موفقیت فرایند آموزش، تداوم حیات شهروندی و ارتقای فرهنگ جمعی منجر شود. تلفیق ابعاد نظری و عملی با تاکید بر حضور فعال و اجتماعی شهروندان به کارایی و اثرگذاری مثبت این آموزش ها را موجب خواهد شد. همچنین استفاده از ابزارهای عملی در آموزش در قالب اشکال، احجام و ماکتها؛ انجام نمادین و تبلیغی آموزش ها در عرصه های عمومی می تواند موجب برانگیختن حس اجتماعی و تشویق مردم به گرا بیدن به امر شهروندی و مشارکت های داوطلبانه نیز جزء گامهای موثر و کارا به نظر می رسد. درگیر نمودن تمامی اقشار سنی، اجتماعی و فرهنگی در برنامه های اجتماعی و محلی با محوریت شهروندان در برنامه ریزی، اجرا و برگزاری؛ آموزش در خلال برنامه ها و نهادینه نمودن آموزه ها و مفاهیم شهروندی از ضروریات فرایند جامع آموزش می باشد. نتایج چنین نگاهی به آموزش های شهروندی می تواند به تقویت و ارتقای حس تعلق خاطر به شهر و مکان زندگی، تقویت هویت بومی و ملی، حل مسائل شهری، رفع مزاحمت ها، کاهش و از بین رفتن آلودگی های زیست محیطی، تقویت ایمنی و امنیت در فضاهای عمومی و همگانی شهری، رعایت حقوق متقابل شهروندان، افزایش ارتباطات رودررو و شکل گیری گفتگوی آزاد شهروندی و بطور کلی نزدیک شدن به مفاهیم شهروندی و حرکت در مسیر توسعه پایدار شهری خواهد بود. همچنین بهبود وضعیت اجتماعی، بهداشتی و فرهنگی جامعه اعتلای طرح های توسعه شهری به روش گروهی، مردمی و استفاده بهینه از منابع موجود، ارتقای حس مشارکت گرایی در مناطق و محلات شهری و توانمندسازی جامعه برای مسئولیت پذیری، از دیگر فواید و نتایج آموزش شهروندی با نگاه جامع به سوی توسعه پایدار شهری خواهد بود. توجه و برنامه ریزی برای آموزش شهروندی در عمل می تواند در کنار آموزش های نظری موثر بوده و بر کارایی فرایند آموزش بیافزاید. این توجه می تواند با ایجاد برنامه های چندمنظوره آموزشی-تفریحی در مکانهای عمومی با بهره گیری از هنرهای نمایشی و تمرکز قابلیت های محلی، محقق شود. آموزش مفاهیم آموزشی در عرصه عمل از طریق تابلوها و آثار هنری گرافیکی و حجمی، یکی دیگر از راههای تاثیرگذار می باشد. همچنین واگذاری مسئولیت های عمومی به خانواده ها، گروه های جوانان، بانوان، کودکان و تشکلی اجتماعات و تشکلی های خودجوش محلی در این راستا می تواند

بکارگرفته شود. به طور کلی نگرش جامع به آموزش شهروندی در تئوری و عمل می تواند به تضمین موفقیت فرایند آموزش، تداوم حیات شهروندی و ارتقای فرهنگ جمعی منجر شود. در نظر گرفتن فرایند آموزش به شکل در قالب، بخش های نظری و عملی، به صورت توأمان و در ارتباط با هم می تواند به کارایی و اثربخشی هرچه بیشتر آموزش های شهروندی منجر شود.

منابع:

۱. فیتزپتریک، تونی: نظریه رفاه (سیاست اجتماعی چیست) ترجمه هرمزهایون پور، نشر گام نو، تهران ۱۳۸۱.
۲. فدایی مهربانی، مهدی، ۱۳۸۶ شهرنشینی، رسانه و سلامت اجتماعی، فصل نامه پژوهش و سنجش، شماره ۴۹، بهار.
۳. بادکوبی، احمد و دیگران ۱۳۷۹ ارزیابی وضعیت آگاهی آموزگاران مقطع دبستان شاغل در مناطق مختلف آموزش و پرورش تهران در زمینه موضوعات زیست محیطی، فصلنامه محیط زیست، ش ۳۳
۴. دفلور، ملوین و دنیس، اورت دی ۱۳۸۳ شناخت ارتباطات جمعی، سیروس مرادی، تهران، انتشارات دانشکده صدا و سیما، چاپ اول، ص ۶۳۷
۵. فردوسی، سیما؛ مرتضوی، شهرناز؛ رضوانی، نعیمه ۱۳۸۶، رابطه بین دانش زیست محیطی و رفتار های محافظت از محیط زیست، پژوهشنامه علوم انسانی، شماره ۵۲، ص ۱۶۶ تا ۲۵۳
6. mindin the gap: why, 2002.Kollmuss & A. & Agyeman J do people act environmentally and what are the barriers to pro- environmental behavior? journal of environmental
7. Dickenson, J. P. et al, A geography of the third world.19.1996,2nd edition, London, Routledge

Investigating the Effect of Citizenship Education on the Control of Urban Animals

Mitra Naghi Lou

Master of Environmental Management, Islamic Azad University, Science and Research Branch of Tehran

---

Abstract

This paper seeks to investigate the effect of citizenship education on controlling the urban animals. We have investigated citizenship education at three individual, group and organizational levels, and used the T-student to see whether the citizenship education approach in Tehran is in a desirable condition or not. In addition, using the (PLS) factor analysis, we have estimated the coefficients of influence and determined the priority of each level of citizenship education. The results indicate that Tehran municipality is in a good condition in terms of implementing each level of citizenship education. Moreover, the impact factor of citizenship education at the individual level is 0.557 and is the highest level of effect. Similarly, the impact factor of citizenship education at the organizational level is 0.335 and that at the group level is 0.134. Furthermore, the results of the Friedman rank test showed that citizenship education is the most important at the organizational level. Therefore, it is imperative that urban managers pay more attention to citizenship education at the organizational level and take the necessary measures in culturalization, management participation, organizational structure, and processes and systems.

Keywords: citizenship education, controlling urban animals, individual level, organizational level, group level

---